

Recensioner

REIDAR AASGAARD, OANA MARIA COJOCARU,
OCH CORNELIA B. HÖRN (RED.)

*Childhood in History: Perceptions of Children
in the Ancient and Medieval Worlds*

Routledge: London, 2018, Inbunden, 393 sidor, SEK 1421, ISBN: 978-1-472-46892-5

Tio år efter att Marcia J. Bunge (2008) satte studiet av barn på den exegetiska kartan, levererar det Oslo-baserade forskningsprojektet ”Tiny Voices From the Past” inte mindre än tre ambitiösa volymer: *Childhood in History*, som fokuserar på föreställningar om barn, *Children and Everyday Life in the Roman and Late Antique World*, som undersöker barns faktiska livsvillkor och *Nordic Childhoods, 1700-1960*, som slår en bro till nuet. Inte mindre än 60 forskare har deltagit och ämnesbredden är minst sagt imponerande.

Childhood in History spänner över närmare två millennier, från Platon till engelsk senmedeltid. Ambitionen är att försöka ge överblick och visa på kontinuitet mellan olika epoker, men också att ge en så mångfacetterad bild som möjligt, genom att inkludera text från olika områden (filosofi, litteratur, medicin, pedagogik, juridik, religion), samt i viss utsträckning icke-litterärt material som bilder och artefakter. Huvudprincipen för urvalet är dess betydelse för det som utvecklades till det europeiska kulturarvet. Judisk och muslimsk tradition är givetvis viktiga byggstenar och finns representerade med flera bidrag. Detsamma gäller hellenistisk och bysantinsk tid, där bidragen fyller direkta luckor. Ambitionen är att orientera om forskningsläget samt ge ny läsning av primärmaterial. I vissa fall presenteras här den första forskning som någonsin gjorts om barn, i andra fall kan bidragen tydligare bygga vidare på tidigare forskning.

Att göra samtliga tjugo bidrag rättvisa är naturligtvis inte möjligt. Mina axplock berör främst material som ligger nära bibliska traditioner. Hagith Siwan spårar förvandlingen av Miriam i judisk tradition (via till

exempel Exodus, Dura Europos och Talmud) till en sällsynt brådmogen 5-årig profet, som i hemmet tillrättavisar fadern Amram för brott mot fruktbarhetsbudet. Reidar Aasgaard jämför i sitt kapitel synen på barn hos Hieronymus, Johannes Chrysostomos samt Augustinus, men också deras bibel användning och läsrekommendationer för unga. Var det någon som trodde att belöningssystem var något som kognitiva psykologer hittat på? Redan Hieronymus har detaljerade anvisningar av vikten av uppmuntran (små priser) för inläring. Samuel och Simson (!) lyfts fram som särskilt goda förebilder för barn. De tre fäderna är överens om att barns bibelläsning/hörande bör börja med Psaltaren, följt av vishetslitteraturen (inkl. Job!) för att först därefter närma sig evangelierna och breven. Intressant nog berör dessa fäder knappt alls berättelserna om Jesus och barnen.

Aasgaards komparativa grepp är ett av de mer analytiska i antologin och bidrar till viktiga nyanseringar (till exempel i relation till Bunge 2001). Augustinus framträder som mindre barnfientlig än han ibland skälls för och Chrysostomos tillvändhet mot barn problematiseras, till exempel genom hans betoning av föräldrakontroll och barns formbarhet.

En kyrkofader som gör desto mer av Jesu ord om barnen är Klemens av Alexandria. Henny Fiskå Hägg visar i sitt bidrag hur Klemens framställer barn som förebildliga genom sin oskuldsfullhet, enkelhet och bekymmerslöshet, i viss kontrast till Paulus retorik om barn. Klemens hållning är skapelseteologiskt motiverad och han argumenterar kraftfullt mot utsättande ("exposure") och sexuella övergrepp mot barn. Marianne Bjelland Kartzows bidrag är det enda som enbart behandlar bibeltext, därtill utmärker hon sig genom en teoretisk ansats (intersektionalitet). Kartzow visar på betydelsen av att undersöka också det som källorna inte säger så mycket om, här slavbarnens situation i den tidiga Jesustroende rörelsen. Vilka konsekvenser får till exempel dubbeltydigheten av termen *pais* (barn, slav) för förståelsen av liknelsen om den trolöse tjänaren? Vad döljer sig bakom hustavlorna till synes prydliga hierarkier; kunde slavbarn över huvud taget identifiera sig som barn? Genom en lång rad (obesvarbara) frågor problematiserar Kartzow våra ofta förgivet-

tagna kategorier och synliggör hur faktorer som kön, klass och ålder kan samspela.

En återkommande aha-upptäckt under läsningen är hur mycket som är sig likt genom århundradena. Malin Grahn-Wilders bidrag om Platons *Staten* skulle kunna gå rakt in i vår tids skolpolitiska debatt. Här talar det till exempel om vikten av poesi och musik för att stimulera barns lärande, men också om hur de sköna konsterna behöver balanseras med gymnastik, och att emotionell och intellektuell utveckling hör ihop. Liksom i den Hebreiska bibeln omtalas barn medelst metaforer från växtriket, men hos Platon ligger betoningen inte på plantan utan på jordmånen, poängen är att skapa en så gynnsam miljö för barnets (blivande ledarens) växt som möjligt.

Till forskningsfältet "Childhood studies" hör både att kartlägga synen på barn genom historien samt att reflektera kritiskt över barns livsvillkor och förutsättningar. Antologins tyngdpunkt ligger, liksom för fältet i stort, på den första uppgiften. *Childhood in History* bidrar med pionjärstudier på en rad områden och det kronologiska upplägget vittnar om ambitionen att teckna utvecklingslinjer och att täcka kunskapsluckor. Den andra, kritiska uppgiften skymtar bitvis fram, men mer nedtonat i antologin som helhet. Jag hade gärna sett en avslutande respons där särskilt pregnanta teman, kontinuiteter och konfliktlinjer lyfts fram. Men jag kan också förstå redaktörernas beslut att avstå, för att inte reducera särarten i de enskilda bidragen. I min läsning utgör antologin en inbjudan att delta (här finns vidder av obeforskad terräng!), men också en utmaning till att ta nästa steg, med mer fokus på teoretisering och implikationer. Om det fortfarande finns någon som håller fast vid Philippe Ariès (1962) tes om att barndomen uppfanns först efter medeltiden är det hög tid att släppa den nu, som Orme påpekar i sitt avslutande bidrag. *Childhood in History* låter oss ana något av omfattningen och mångfalden i det idéarv som format våra föreställningar kring vad ett barn är eller bör vara.

Mikael Larsson, Uppsala universitet